

Agata Muc, Bogumiła Warząchowska

Współpraca Biblioteki Teologicznej w Katowicach z bibliotekami teologicznymi Słowacji : wyjazd szkoleniowy w ramach programu Erasmus

Fides: Biuletyn Bibliotek Kościelnych 2 (39), 199-206

2014

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach
dozwolonego użytku.

AGATA MUC, BOGUMIŁA WARZĄCHOWSKA¹

WSPÓŁPRACA BIBLIOTEKI TEOLOGICZNEJ W KATOWICACH Z BIBLIOTEKAMI TEOLOGICZNYMI SŁOWACJI Wyjazd szkoleniowy w ramach programu Erasmus

Biblioteka Teologiczna od czasu powołania jej w strukturach Wydziału Teologicznego Uniwersytetu Śląskiego współpracuje ze wszystkimi bibliotekami teologicznymi w Polsce i z wieloma bibliotekami uczelni teologicznych w Europie. Szczególną uwagę zwraca owocna kooperacja z najbliższymi sąsiadami, do których należą biblioteki uczelni słowackich. Głównym celem wzajemnych kontaktów jest wymiana międzybiblioteczna bieżącej produkcji wydawniczej, a także uzupełnianie księgozbioru o brakujące tytuły i tomy.

Uniwersytet Katolicki w Rużomberku (Katólicka univerzita v Ružomberku) to jedna z tych wszechnic, z którymi wymiana publikacji odbywa się regularnie na bazie czasopism, serii wydawniczych, nowości książkowych – w zamian za równorzędną literaturę teologiczną i z dziedzin pokrewnych z obszaru Słowacji. Zachęczone dobrą współpracą, a także informacją o nowo powstałej bibliotece w kampusie akademickim zorganizowałyśmy wyjazd szkoleniowy w ramach programu Erasmus. Dzięki podpisanym umowom partnerskim pomiędzy Uniwersytetem Śląskim w Katowicach a Uniwersytetem Katolickim w Rużomberku wizyta taka mogła dojść do skutku.

¹ Biblioteka Teologiczna Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach.

Celem wyjazdu było poznanie nowoczesnej biblioteki, jej struktury organizacyjnej i funkcjonalnej, a także odwiedzenie innych bibliotek teologicznych uczelni słowackich.

Wyjazd na Słowację poprzedziły przygotowania merytoryczne, zwłaszcza w zakresie gromadzenia zbiorów i systemu bibliotecznego wykorzystanego do opracowania. Omówiono również szczegółowy program pobytu ze wskazaniem na naukową i dydaktyczną rolę biblioteki w środowisku uczelni, a także formę i sposób udostępniania zbiorów lokalnej społeczności akademickiej. W programie szkoleniowym przewidziano wizyty w trzech bibliotekach wchodzących w skład Uniwersytetu Katolickiego w Rużomberku.

Uniwersytet powstał w 2000 roku i jest jedyną katolicką uczelnią publiczną funkcjonującą na terenie Słowacji. W strukturach uczelni znalazły się cztery wydziały usytuowane w dwóch miastach: filozoficzny (Filozofická fakulta), pedagogiczny (Pedagogická fakulta), nauk o zdrowiu (Fakulta zdravotníctva) – działające w Rużomberku, oraz teologiczny (Teologická fakulta) z siedzibą w Koszycach. Obecnie na wszystkich wydziałach studiuje około 7 800 osób, z czego ponad 5 tys. w trybie dziennym, a pozostałe w zaocznym². Od 2008 roku uniwersytetem kieruje polski teolog, ks. prof. Tadeusz Zasępa, specjalista teologii pastoralnej w zakresie mediów masowych, przez wiele lat związany z Katolickim Uniwersytetem Lubelskim Jana Pawła II. W 2009 roku doszło do połączenia wszystkich bibliotek wydziałowych i utworzenia biblioteki centralnej na terenie kampusu uniwersyteckiego w Rużomberku oraz przyłączenia dwóch filii: jednej usytuowanej w Koszycach przy Wydziale Teologicznym oraz drugiej w Spiskiej Kapitulie przy Instytucie Teologicznym. W ramach programu Erasmus zapoznano się z działalnością wszystkich trzech bibliotek Uniwersytetu Katolickiego, rozpoczynając od Koszyc, przez Spiską Kapitułę, a kończąc na Rużomberku.

Koszycy to miasto otoczone lasami, z bogatą infrastrukturą i zażytkową architekturą oraz z tętniącym życiem ośrodkiem akademickim. W kompleksie odrestaurowanych budynków w centrum miasta znajduje się Wydział Teologiczny z dobrze zaopatrzoną biblioteką wyposażoną w specjalistyczny sprzęt. Utworzona w 1996

² Univerzitná knižnica Katolíckej univerzity v Ružomberku, <http://uk.ku.sk/>, 26.05.2014.

roku ksiąźnica początkowo mieściła się w pomieszczeniach przystosowanych do bieżącej działalności, głównie udostępniania zbiorów. W 2003 roku otrzymała odrestaurowaną i nowocześnie urządzoną część budynku seminarium duchownego.

Obecnie biblioteka rozmieszczona jest w kilku salach przeznaczonych na czytelnię, wypożyczalnię i magazyn z wolnym dostępem do półek. Znaczna liczba komputerów usytuowana w każdym pomieszczeniu umożliwia dostęp do zasobów biblioteczno-informacyjnych. Zbiór liczy ok. 20 tys. woluminów dzieł teologicznych i publikacji z dziedzin pokrewnych, takich jak historia, filozofia, socjologia, psychologia i pedagogika. Pokazną część stanowią czasopisma – ok. 10 tys. woluminów, w tym prawie 100 tytułów w bieżącej prenumeracie krajowej i zagranicznej. Biblioteka pozyskuje literaturę drogą zakupów oraz wymiany krajowej i zagranicznej, głównie z krajów europejskich, jednak najwięcej książek pochodzi z darów, przede wszystkim od księży z diecezji koszyckiej. Dla bezpieczeństwa zbioru wszystkie książki są zaopatrzone w specjalistyczne kody, a przy wejściu na teren biblioteki – w bramki zabezpieczające zakodowane książki.

Użytkownikami biblioteki są głównie pracownicy naukowci i studenci Wydziału Teologicznego, chociaż wśród korzystających nie brakuje osób zainteresowanych literaturą teologiczną z innych lokalnych szkół wyższych. Usprawnieniem w korzystaniu ze zbiorów są katalogi elektroniczne i stała pomoc ze strony specjalistów bibliotekarzy w obsłudze krajowych i zagranicznych baz danych oraz elektronicznych źródeł informacji. Ponadto znacznym ułatwieniem dla czytelników oprócz tradycyjnych kserografów i skanerów jest bibliobox umieszczony przed wejściem do biblioteki, pozwalający czytelnikom zwracać książki, czasopisma i inne dokumenty przez całą dobę, siedem dni w tygodniu, czyli w czasie najbardziej dogodnym dla wypożyczającego.

Należy podkreślić, że od początku utworzenia Wydziału Teologicznego pracownicy biblioteki systematycznie opracowują bibliografię pracowników macierzystego wydziału, która jest cennym źródłem informującym o dorobku naukowym i o pracach badawczych prowadzonych na uczelni. Sporządzana bibliografia jest wykorzystywana do oceny parametrycznej, a wykazy publikacji są przydatne

w prowadzeniu wymiany krajowej i zagranicznej oraz w promowaniu uniwersytetu.

Ważnym wydarzeniem w działalności Biblioteki Teologicznej było powiększenie zasobu w 2000 roku o bibliotekę arcybiskupią liczącą 60 097 woluminów. Jest to zamknięta kolekcja przechowywana w wydzielonych pomieszczeniach, systematycznie opracowywana, z odrębnym katalogiem i wewnętrzną strukturą ustawionego księgozbioru. Bibliotekę arcybiskupią wypełnia literatura szczególnie wartościowa i cenna: od XVI do XX wieku. Znaczną część zbioru tworzą starodruki, jednak główny człon stanowi literatura XIX- i XX-wieczna. Oprócz encyklopedii, słowników, mszałów i ksiąg liturgicznych w przeważającej części jest to księgozbiór historyczny w językach europejskich, przede wszystkim w niemieckim, węgierskim, czeskim i polskim. Zbiór ten udostępniany jest prezencyjnie głównie pracownikom naukowym do prowadzenia badań źródłoznawczych i dokumentacyjnych.

W kolejnym dniu pobytu szkoleniowego odwiedziłyśmy Bibliotekę Naukową w Koszycach (Štátna vedecká knižnica), która jest jedną z największych słowackich księżnic i pod względem wielkości księgozbioru zajmuje drugie miejsce w kraju. Dotychczas zgromadzono tam ponad 2,5 mln dokumentów, w tym pokaźną kolekcję 90 tys. starodruków. Biblioteka powstała w 1946 roku z połączenia księgozbiorów Uniwersytetu Rolnictwa i Inżynierii Leśnej w Koszycach. W latach pięćdziesiątych XX wieku zaczęto budować kolekcję specjalnych dokumentów technicznych, takich jak patenty, normy i literatura firmowa, dzięki czemu Štátna vedecká knižnica mogła stać się centrum tego rodzaju publikacji. Pełniąc funkcję uniwersalnej biblioteki naukowej, jest jednocześnie instytucją o charakterze kulturalnym i edukacyjnym, prowadzi działalność badawczą, bibliograficzną i wydawniczą. Uczestniczy w tworzeniu słowackiej bibliografii retrospektywnej, bibliografii regionalnej oraz współtworzy ogólnokrajową bazę danych ROMANO, dotyczącą różnych aspektów życia ludności romskiej³. Na terenie biblioteki działa także Instytut Goethego, British Council, a od 2004 roku we współpracy z ambasadą Stanów Zjednoczonych na Słowacji założono tu także

³ Štátna vedecká knižnica w Košicích, <http://www.svkk.sk/>, 26.05.2014.

informacyjno-edukacyjne centrum InfoUSA, dzięki czemu księżnica stała się instytucją o charakterze międzynarodowym.

W Koszycach była również okazja do zwiedzenia pracowni konserwacji i ochrony książek oraz możliwość zapoznania się z etapami prac renowacji zniszczonych cennych druków i opraw. Szczegółowe omówienie i pokazanie kolejnych czynności ratowania książek uświadomiło nam, jak ważnym zadaniem w każdym kraju jest ochrona dziedzictwa narodowego i zabezpieczenie dokumentów dla przyszłych pokoleń.

Pobyty w Koszycach to nie tylko odwiedzanie bibliotek i udział w specjalistycznych zajęciach biblioteczno-informacyjnych, to także okazja do poznania miasta i jego okolic, zabytków, infrastruktury oraz kultury słowackiej.

W trzecim dniu pobytu przeniosłyśmy się do Spiskiej Kapituły, wyjątkowo urokliwego zakątka Słowacji – Spiszu. Spiska Kapituła to miejsce zwartej zabudowy otoczone murami obronnymi, które przed laty miały chronić żyjących tutaj mieszkańców – kanoników. Obecnie znajduje się tu siedziba biskupów diecezji spiskiej, która obejmuje prawie cały obszar historycznego Spiszu, Liptowej i Orawy. Z powodu swego znaczenia nazywana jest słowackim Watykanem. Spiska Kapituła wraz z całym miastem Spiskie Podgrodzie, zamkiem spiskim i nieodległą wioską Żehra od 1993 znajduje się na liście światowego dziedzictwa UNESCO.

Centrum stanowi katedra św. Marcina z XIII wieku z monumentalną rezydencją biskupa. Następnie usytuowana jest wzniesiona w XVIII wieku wieża zegarowa – przykład architektury barokowej, jak też kolumna św. Nepomucena z tego samego okresu. Wzdłuż drogi wiodącej do Podgrodzia Spiskiego w zwartej zabudowie znajdują się kanonie tworzące kompleks zabudowań powstały w XIII-XV wieku, z wieloma przebudowami nadającymi mu styl barokowy.

Z kolei obiekt seminarium duchownego, który zajmuje niemal centralną część terenu, powstał w XVI wieku, jednak po wielu przebudowach i mało profesjonalnych modernizacjach, miejscami uwspółcześniony, odbiega od pierwotnego wyglądu. To w tym budynku mieści się biblioteka z bogatym księgozbiorem historycznym i współczesnym oraz z nowoczesnie urządzoną i skomputeryzowaną czytelnią. Biblioteka służy studentom teologii i kształcącym się na

kierunku praca socjalna, a także lokalnej społeczności. Dla usprawnienia pracy bibliotekarzy i użytkowników przed wejściem do biblioteki stoi wrzutnia książek, do której bez ograniczeń czasowych czytelnicy mogą zwracać wypożyczone woluminy. Księgozbiór powiększa się przede wszystkim drogą wymiany i darów. Do biblioteki trafiają całe kolekcje książek przekazywane przez księży oraz liczne dary od osób prywatnych lub instytucji związanych z Kościołem.

Kolejne dwa dni pobytu szkoleniowego zostały przeznaczone na Bibliotekę Uniwersytecką Uniwersytetu Katolickiego w Ružomberku (Univerzitná knižnica Katolíckej univerzity v Ružomberku). Miasto położone w malowniczym miejscu, otoczone pasmami gór, sprzyja ciszy, kontemplacji, zadumie i refleksji. W centrum kampusu uniwersyteckiego wyróżnia się nowoczesna przeszklona bryła budynku Biblioteki Uniwersyteckiej. Powołana do życia jesienią 2013 roku nowa siedziba biblioteki służy przede wszystkim środowisku akademickiemu Uniwersytetu Katolickiego, a zwłaszcza pracownikom i studentom z wydziału filozofii, pedagogiki, nauk o zdrowiu oraz teologii, dla których została utworzona.

Nowoczesna konstrukcja i estetyczne wyposażenie oraz przystępna w obsłudze placówka przyciąga również użytkowników z innych uczelni i lokalną społeczność. Ogółem pod koniec 2013 roku w bibliotece zarejestrowano ponad 7,5 tys. czytelników, z czego sami tylko studenci stanowili 84 proc. wszystkich osób korzystających z usług bibliotecznych. Należy podkreślić, że po otwarciu nowego budynku odnotowano sześciokrotny wzrost liczby odwiedzin w porównaniu z poprzednim rokiem akademickim⁴.

Do księgozbioru rozplanowanego na trzech kondygnacjach, zabezpieczonego przy wyjściu bramkami, w przeważającej większości czytelnicy mają wolny dostęp. W zamykanych magazynach znajdują się jedynie starsze roczniki czasopism, dysertacje oraz pozycje nieopracowane.

Cały budynek został oszklony, zastosowano w nim również nowoczesne rozwiązania przestrzenne i plastyczne. Różne kolory podłóg i duże, dobrze widoczne napisy informacyjne ułatwiają szybką

⁴ *Výročná správa o činnosti Univerzitnej knižnice Katolíckej univerzity v Ružomberku 2013*, http://uk.ku.sk/images/stories/dokumenty/vyrocnna_sprava_2013.pdf, 26.05.2014.

orientację. Istnieje możliwość różnorodnego, zgodnego z bieżącymi potrzebami dzielenia przestrzeni na sale konferencyjne, wykładowe lub warsztatowe.

Wszystkie działy szczegółowo opisane, ustawione na standardowych regałach z dobrym oświetleniem, zachęcają do poszukiwań i gwarantują sprawne dotarcie do potrzebnej literatury. Na każdym poziomie kompetentna obsługa bibliotekarska służy merytoryczną pomocą potrzebującym. Łatwy dostęp do księgozbioru oraz licznych stanowisk komputerowych niewątpliwie ułatwia pracę, a wygodne fotele i kanapy – wypoczynek i rozmowę. Dodatkowym udogodnieniem dla czytelnika jest możliwość samodzielnego wypożyczania lub zwracania książek za pomocą urządzenia o nazwie SelfCheck, które również drukuje rewersy. Samodzielne zwroty mogą być dokonywane także poza obszarem budynku bibliotecznego dzięki dwóm biblioboxom umieszczonym na terenie wydziału oraz przy akademiku, co oszczędza czas i pozwala uniknąć monitów i kar za przekroczenie terminu⁵.

Dotychczas drogą kupna, darów oraz wymiany w bibliotece udało się zgromadzić ponad 155 tys. książek, 1 223 tytuły czasopism w wersji drukowanej oraz zapewnić dostęp do ponad 120 tys. periodyków w wersji elektronicznej. Z danych statystycznych zamieszczonych na stronie internetowej księżnicy wynika, że roczny przyrost księgozbioru szacowany jest na ok. 14 tys. woluminów⁶, przy czym przeważająca część publikacji (niemal 80 proc.) pochodzi z darów. W 2013 roku największa z ofiarowanych kolekcji pochodziła od rektora ks. prof. Tadeusza Zasepy i liczyła ok. 100 tys. dokumentów, głównie z dziedzin humanistycznych oraz matematyki.

W bibliotece obok gromadzenia i udostępniania zbiorów prowadzi się działalność informacyjną i bibliograficzną na wysokim poziomie. W ramach narodowej licencji użytkownicy mają zapewniony dostęp do takich baz serwisu EBSCO, jak: eBook Academic Subscription Collection, Amirsys Reference Center, International Index

⁵ Więcej na temat budynku Biblioteki Uniwersyteckiej Katolickiego Uniwersytetu w Ružomberku: zob. S. Stasselová, *Budovy a interiéry knižnic ako efektívny marketingový nástroj: úspešný príklad zo Slovenska – novostavba Univerzitnej knižnice Katolíckej univerzity v Ružomberku*, „Knižnica” 11/12 (2013), s. 17-21.

⁶ *Výročná správa...*, art. cyt.

to the Performing Arts, Maternity and Infant Care, The Gerritsen Collection of Aletta H. Jacobs, ProQuest Dissertations and Theses, Cambridge Journals, DynaMed, Joanna Briggs Institute EBP Database.

Dzięki wizytom i szkoleniom w słowackich bibliotekach możliwe było podniesienie kwalifikacji zawodowych oraz wymiana doświadczeń w zakresie współczesnego bibliotekarstwa i informacji naukowej. Za dodatkowe osiągnięcie można uznać wymianę doświadczeń i materiałów w zakresie ewidencji oraz opracowania zbiorów bibliotecznych w innych systemach wyszukiwawczo-informacyjnych. Pracownicy Biblioteki Uniwersytetu Katolickiego w Ružomberku pokazali nam i omówili organizację systemu biblioteczno-informacyjnego całej uczelni oraz schemat klasyfikacji księgozbiorów w poszczególnych jednostkach. Ponadto zaprezentowano sposoby prowadzenia współpracy z bibliotekami i ośrodkami myśli teologicznej innych wyznań i Kościołów na terenie Słowacji. Dodatkową korzyścią było zacieśnienie współpracy w ramach wymiany międzybibliotecznej dzięki nawiązaniu bezpośrednich kontaktów z bibliotekarzami słowackich księżnic.

Szkolenia tego rodzaju są niewątpliwie potrzebnym i ważnym elementem podnoszenia kwalifikacji zawodowych i sprawności kompetencyjnych bibliotekarzy zatrudnionych w jednostkach naukowych. Udział w wyjazdach zagranicznych daje możliwość wymiany doświadczeń oraz informacji, a także wpływa na integrację środowiska i rozszerzenie procesów biblioteczno-informacyjnych na inne kraje.